HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' שהיה נדין שיהא חייב. הנשבע לקיים ולא קיים: **לדברי רבי יהודה בן בתירא** גרסי' ולא גרסי' לדברי רבי יהודה. והכי קאמר נשבע לקיים ולא קיים פטור שמילו לדברי ר' יהודה בן בתירא היה נדין לחייבו: **שלא עשה כה ולא להן.** וקרא כתיב [1] להרע או להיטיב: **גמ' יכול נשבע לבטל את המצוה וכו'.** ותהא זו קרויה הרעה לעשות שמבטל את המצוה: **מה הטבה רשות.** לקמיה מפרש לה: **יכול נשבע לקיים כו'.** ותהא זו קרויה הטבה שהוא מטיב לקיים מצוה: **מה הרעה רשות.** לקמיה פריך מהאי דקתני גרשות כתיבי: **ת"ל או להיטיב.** או יתירה לדרשה: **מה הטבה.** לעצמו להיינו מוכל: **שאינה בניטול מצוה.** כגון מוכל ביום"כ או מחמץ בפסח דהא לא קרי הטבה שהרי גורם רעה לנפשו שלא בקיום מצוה כגון מוכל מצה בליל פסח אף הרעה שלא מוכל מצה בליל ניטול מצוה כגון לא מוכל מצה בקיום מצוה שהרי גורם רעה לנפשו שלא מוכל חמץ בפסח והא כתיבי: **ת"ג אי הכי נדבר הרשות נמי לא משכחת לה תיפוק לי מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים שמע מינה לאו נדבר מצוה לחייבו כו'.** והכי פירושה אי הכי נדבר הרשות נמי אינה בניטול מצוה כגון לא מוכל חמץ בפסח דהיינו לא הרעה מיקריא לעניין מצוה: **אף הטבה.** דמוכל שאינה בקיום מצוה כגון מוכל מצה שלא בניטול מצוה כגון מוכל חמץ בפסח ות"ק הטבה זו הרעה היא והא כתיבי: **ת"ג אי הכי נדבר הרשות אף הרעה רשות אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור יכול יהא נשבע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא נשבע להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שאין הרשות בידו מנין לרבות הטבת אחרים ת"ל או להיטיב ואיזו היא הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי לא ס"ד דבעינן הטבה דאקיש הרעה להטבה מה הטבה אינה בביטול מצוה אף הרעה אינה בביטול מצוה הרעה גופה הטבה היא ואקיש הטבה להרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה הטבה גופה הרעה היא אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ש"מ בדבר הרשות כתיבי דאי ס"ד בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים מיבעיא והאי או מיבעי ליה לחלק לחלק לא צריך קרא הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר [1] דתניא [2] איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא אביו מנין ת"ל [2] אביו ואמו קלל [ה] אביו קלל אמו קלל דברי ר' ישאי' ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו לקיים המצוה פטור שהיה בדין שהוא חייב דברי ר' יהודה בן בתירא.** נקוטינהו גורסי כדברי ר' יהודה בן בתירא ולא גרסי דברי משום דבמתני' קתני פטור ור' יהודה בן בתירא הוי חייב כדקתני לקמן בממתינין ולריב"ל היה נראה לקיים גירסת הספרים דמודה ר' יהודה בנשבע שלא לאכול בנזיפה ואכל דפטור דאין מיקור חל על מיקור ולעיל (ד' כג.) נמי פריך גבי נזיפה מושבע ועומד מהר סיני הוא משמע דליכא מאן דפליג ודוקא בלקיים המצות כגון ליפשה בסוכה או לאכול מצה מחייב ר' יהודה וטעמא כדאמר בנדרים (ד' ח.) מנין שנשבעין לקיים המצות שלא נשבעתי ואקיימה וה"ג מחייב עליה קרבן [ט] והכי איתא בירושלמי דבשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן רבי יהודה דפטור דמי תימא חייב ליתני לא מס אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן והן כלאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן והן כלאו פי' הן כלאו שמוכל נזילות כמו שלא מוכל נזילות שלא ולמי מודה רבי יהודה בן בתירא דפטור והתנא גרסי' דברי ר' יהודה שפיר דהכל מדבר יהודה בן בתירא וה"פ לקיים מצוה פטור דהיינו שלא מוכל נזילות ויש מקום שבדין חייב כגון ליפשה בסוכה דברי רבי יהודה בן בתירא: **מצוה שמושבע עליה מהר סיני.** תימה מהאי טעמא נמי ממאי מין מיקור חל על מיקור ומי מסוס דילפינן בפרק כל הנכסר (חולין דף קיג.) מומתו דו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת וילפינן מינה דכהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור מס כן היכי עביד קל וחומר ניתוק מיקור שאינו חל על מיקור יוכיח: **ת"ל להרע או להיטיב.** הך דרשה לא אתיא כר"ע דלדידיה אתיא לעיל (דף כו.) דדריש בריבוי ומיעוטי ומאי מיעט מיעט דבר מצוה: **מה הטבה רשות.** פירוש שאינה בניטול מצוה והכי מפרש לה לקמן: **אביא נשבע להרע לעצמו.** כולי הך בגמ' לא לריכא אלא לאשמועינן דאפי' רשאי לחבול בעצמו דפלוגתא היא בחומל (ב"ק דף לג.): **נשבע להרע לאחרים.** הך בגמ' נמי לא לריכא ומשום סיפא דבעי לרבויי הטבת אחרים נקט לה: **דלמא בדבר מצוה כתיבי.** פי' אף בדבר מצוה אבל אין לפרש דלמא בדבר מצוה לחוד כתיבא מדקאמר לקמן אלא לי אמרת בדבר מצוה כתיבי מאי מיעט ולימא דמיעט דבר הרשות אלא לישנא יתיר הוא דקאמר דבר הרשות אלא כתיב להרע ולהיטיב משמע נמי בהרעת הגוף ובהטבת הגוף: **דלמא בדבר מצוה כתיבי.** קאי להרע כגון לא מוכל אלא שהיא הרעה גמורה שמטיב לגופו ולנפשו ולהיטיב כגון שנשבע לבטל את המצוה ולא קיים שהוא חייב בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא מה אם הרשות שאינו לאכול מצה מחייב ר' יהודה וטעמא כדאמר בנדרים (ד' ח.) מנין שנשבעין לקיים המצות שלא נשבעתי ואקיימה וה"ג מחייב עליה קרבן [ט] והכי איתא בירושלמי דבשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שאם נשבע לבטל ולא ביטל פטור: **גמ' ת"ר** [ג] **יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יהא חייב ת"ל** [1] **להרע או להיטיב** [ג] **מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא פטור יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הרעה רשות אף הטבה רשות אוציא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור** [ד] **יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות** [2] **אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות** [ה] **אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שאין הרשות בידו מנין לרבות הטבת אחרים ת"ל או להיטיב** [ו] **ואיזו היא הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי לא ס"ד דבעינן הטבה דאקיש הרעה להטבה מה הטבה אינה בביטול מצוה אף הרעה אינה בביטול מצוה הרעה גופה הטבה היא ואקיש הטבה להרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה הטבה גופה הרעה היא אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ש"מ בדבר הרשות כתיבי דאי ס"ד בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים מיבעיא והאי או מיבעי ליה לחלק לחלק לא צריך קרא הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר** [ו] **דתניא** [2] **איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא אביו מנין ת"ל** [2] **אביו ואמו קלל** [ה] **אביו קלל אמו קלל דברי ר' ישאי' ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו** עד

אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה. תימה לדבר הרשות מסכחת לה שפיר הרעה דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה שאינה בניטול מצוה ומותר לעשות דמל"כ לאו הטבה היא אף הרעה שאינה בקיום מצוה אמין חובה לעשות אף הטבה כן כגון מוכל ככר זו דמה לנו להקיש לגמרי עד שיקשה הטבה גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאנו מוצאין להשוותם: **מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים.** תימה מ"כ למה לו לרבות למימר במתני' תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן תיפוק ליה דלהרע לא מיירי בדבר מצוה מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ובעינן הטבה דומיא דהרעה דבדבר הרשות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מצוה לא כתיב הכא מ"מ גילף מקל וחומר: אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו ואמו קלל. אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו':

---

[1] (נדרים טו) נעיל כה:, [2] [נדרים טו:], ג) [ב"ק נא:], ד) [שם], ה) [שם], ו) ב"מ לד: סנהד' קו. פה: חולין עח: [ב"מ לה: יומא מ: מנחות 5:נא:], ז) [ויקרא ה], ח) [דף פה:].

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד

2. כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ:
ויקרא כ ט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לקיים וכו' **והכי איתא** בירושלמי. עיין לעיל דף כ ע"ב תוס' ד"ה לכי ומ"ש שם:

מוסף רש"י

שלא עשה בה לאו כהן. לקמיה נהן ולימיה נלמו (לעיל כה:). **ולא ביטל יהא חייב.** קרבן שבועה (נדרים טז:). **מה הטבה רשות.** לפי' נעי לפיל ומיי נעי לא מכיל, מייב נקרבן על השבועה, אף הרעה דממייב קרבן הרעה דרשות, ולא נשבע לבטל את המלוה, להא שבועה דהרעה לאו הרשות בידו (שם יג.). **אין לי אלא אביו ואמו.** כמאד (סנהדרין סו.). **שניהם יחד** (שם פה:). **קלל שניהם** (חולין עח:). **אביו ולא אמו אמו ולא אביו.** אמד מהם מנין (שם). **אביו קלל אמו קלל.** לשומר שמך קללה נרחם המקלל לאביו ובאמו שמך לאמו (שם ובעי"ז שם פה: ב"מ צד: וחולין עח:) למימרא דאי אהי אי אהי (חולין שם). **ר' יונתן אומר.** מתחילת המקרא משמע את אביו ואת אמו, דאע"ג דוי"ו מוסיף על ענין לאחריו משמע נמי אחד מהם (סנהדרין סו.). **משמע שניהם כאחד כו'.** אביו ואמו משמע נמי אי אהי אי אהי (חולין עח:).

רבינו חננאל

מתני' נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירה כו'. והני מילי בשוגג ובקרבן: ת"ר נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יכול יהא חייב ת"ל להרע או להיטיב. מה הטבה רשות אף הרעה רשות כו'. ופריש בה נשבע לבטל מצוה ולא ביטל. או נשבע לקיים מצוה ולא קיים. בתרוייהו הואיל ואינו דבר הרשות פטור משבועת ביטוי אבל נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב. מאי טעמא דרשות בידו להרע לעצמו. אבל הנשבע להרע לאחרים כגון שנשבע שאכה לפלוני ואפצע את מוחו וכיוצא בהן פטור שאין הרעת אחרים בידו. אבל נשבע להיטיב לאחרים ולא היטיב חייב. (ואמרינן) [ודייקינן] להא דתנו רבנן. וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי. ודחינן לא ס"ד דכתיב להרע או להיטיב דבעינן (הטבה דומיא דהרעה) [הרעה דומיא דהטבה] מה הטבה ליתא בביטול מצוה אף הרעה נמי ליתא בביטול מצוה. נמצאת הרעה זו גופה הטבה היא כיון דליתא בביטול מצוה. והטבה דומיא דהרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה. והאי הטבה גופה הרעה היא דהא ביטל מצוה. ואקשינן אי הכי אוכל ולא אוכל נמי נימא הכי מה הטבה שאינה בלא אוכל אלא באוכל אף הרעה נמי שאינה בלא אוכל אלא באוכל האי הטבה היא כו'. ודחינן האי מאי אי אמרת בשלמא קראי בדבר הרשות כתיבי. היינו דאצטריך או לרבות השבת אחרים. אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים אתרבי הטבתם מיבעי. ואקשינן האי או מיבעי לו לחלק דאי לא כתב או הוה אמינא אינו חייב אלא אם ירע ויטיב תרוייהו בהדי הדדי אבל זה בלא זה פטור. להכי כתב או לחלק. ואמרינן הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה כו'. ופי' חלוקתם כדתניא איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו. אין לי אלא אביו ואמו.

עב א מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' יד טור שמג לאחין לקמן רמז טוש"ע י"ד סי' רלו ס"ב:
עג ב מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ג:
עד ג שם הגה"ס:
עה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עו ה מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' רמז סעיף ג: